

 મુબરેલી રીત મુજબ
 વર્નાક્યુલર ટેક્સ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટિએ
 તૈયાર કરેલી.

પહેલી ચોપડીના અર્થ.

(જેની અદર અર્થે; કવિતાની સમજૂતી; પાઠના
 સાર; પાઠવાર અધ્યાન શબ્દો તથા જોડાક્ષર;
 હ્રસ્વેદસની ફિલ્લ; વગેરે)

Publisher—D. N. Shah,
 Gandhi Chowk—SURAT.

મોલ એજન્ટ—શ્રીચરણભાઈ મગનલાલ મોતીરામ,
 શાહપોર, કુંભરનાડા—સુરત.

આ પુસ્તક જુને ૧૯૬૭ના રૂપમાં અઢાર મુજબ રજીસ્ટર કાવ્યું છે

છાપનાર—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ,
 છાપવાનું કેદારાણુ—શ્રી 'શંકર' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ચૌદાશીજી—સુરત.

૧૯૩૦]

કોમલ અઢી આના.

[૧૯૮૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

‘ ગુજરાતી કથાગ્રંથો વિભાગ ’

અન્ન સંખ્યા: ૧૫૬૪૭

વર્ષાંક

પ્રસ્તાવનાના નામ પદ્મેશ્વરી સોમશીલા અર્ચ

નિવેશ ૭૬૪૭.૬૬૪.૬૬૪.૬૬૪

૧૫૬૫૧

વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. લ્હો.

પહેલી ચોપડીના અર્થ.

ગુજરાતી કોપીપ્રિન્ટ સંગ્રહ

પાઠ ૧.	લોપિયુપે=જાણુમરોડીની આગળ	
દિવાળી=વરસનો છેલ્લો	ગાર ચોપડે	લુગડાં=કપડાં
દિવસ; આસો વદ	ધોળે છે=ચોપડે છે; છાંટે છે	ધરણાં=દાગીના; બહુસો
અમાસ	સંજેરી=ધારી	દારખાનું=આતશખાજી
અક્ષર=હરફ; દસ્કત	ધુધરા=ધુધરાના આકા-	ફૂટે છે=સળગાવે છે
નિશાળ=બહુવાનું ઠેકાણું	રનો ધઉનો નાવલો	સૌ=અધા
રંગ=છુટ્ટી	ગળ્યો પાણ્ય	ગીત=ગમથી ગાવું તે
છોડી=છોકરી	સાથીઆ=ચુનાની ફાક	ધર ધર=ધેરેધેર
પાછી વળી=ફરી	વજેઆં કાઢેલાં ચિત્રો.	કાઢકડા=ફટકડા
લોગી=સાથે; એકઠી	આંગણુમાં=આરણુ	હરખાય=ખુશી થાય

સમજુતી—દિવાળીના દહાડાનાં ધરેધર દીવા સળગે છે.

અને ફટકા ફટકાડ ફૂટે છે, તેથી છોકરાં ઘણા ખૂશ થાય છે.

પાઠ ૨.

વાર=દિવસ	અંધ રહે છે=રંગ પાંચે	બુભેરખાં=સારની રાત
વિષે=આખત	રવિ=સુર્ય; સૂર્ય	પાછે=પરી; બાળવાળા
કચેરી=કોરટ	દેવળ=હર	અઠવાડીકે=સાત દિવસ
	ફૂટે=પછી	

સમજુતી—પહેલો રવિવાર, બીજો સોમવાર, ત્રીજો મંગળવાર, ચોથો બુધવાર, પાંચમો ગુરુવાર પછી છઠ્ઠો શુક્રવાર આવે છે. (૧) સાતમો વાર શનિ છે, તે છેલ્લો વાર ગણાય છે; એવી રીતે સાત દહાડાનું એક અઠવાડીકે થાય છે. (૨)

૨] પહેલી ચોપડીનો ડિક્શન શિક્ષક અઢી આના.

પાઠ ૩.	ગામ=ગ્રામો યોડાં ફળીઆં	તમામ=અધા; સધળા
ફરતી=ચારે બાજુએ;	અને ધર હોય તે	દો=આપો
આસપાસ	નકશો=ગામ કે દેશનો	માન=ખાંખર
વાડ=કાંટાનો કે તારનો	ચિત્રેશો નમુનો	ગુરુ=મહેતાજી
બનાવેલો આંતરો	ચિત્રો=છબીઓ	સમા=જેવા; બરાબર
ઢરવાગ્ને=મોટું બારણું	ટાંગેલાં=લટકાવેલાં	જ્ઞાન=સમજણ; અકલ
મોહે=અંદર	ધોડી=પાટીક મૂકવાની	તબવું=છોડી દેવું; કાઢી
ફૂલઝાડ=ફૂલ થાય તેવા	ખેડક	નાખવું
છોડ	કલરત=મહેનત કરી	અંગ=શરીર
વેલ=વેલો; ભોંયપર	શરીરને મજબુત	હુળીમળીને=સંપીને
પથરાતો છોડ	બનાવવું તે	સંગ=સોબત
ચોકડું=ચારે બાજુથી	માટી=મટોડી	ચોડી=જગાડી
જડી લીધેલું	મગની=સારી	ચિત્ત=મન
વાવટા=નિશાન; ધગ્ગ	અહીં=આ દેશાણે	શિક્ષા=શિખામણ; બોધ
મોગરી=ઘંટ વગાડવાની	રોજ=દરમેશ; નિત્ય	રૂડી=મારી
લાકડાની હથોડી	પાઠ ૪.	રીત=ચાલ
મહેતાજી=માસ્તર; ગુરુજી	ધંધર=પરમેશ્વર	પેર=રીત
ખેડક=ખેસવાની જગા	નિત્ય=રોજ; દરમેશાં	નીસરી=નીકળી
કલાકની સીસી=કલાક	પરોઢીએ=સુરજ ઊગતાં	ખાંસર=સીધું; રખડયા
બાણવાનું સાધન	પહેલાં; મળસ્કામાં	વગર

સમજાવતી—હમેશાં સુરજ ઊગતાં પહેલાં ઊઠવું અને પરમેશ્વરનું નામ દેવું; પછી દાતાજીપાણી કરી લઈ નહાઈને બધા પાઠ તૈયાર કરવા. (૧) માખાપ કહે તેમ કરો, અને વડીલને

માન આપો; મહેતાજીને બાપ જેવા ગણેા, તેથી સારી સમજણ મળશે. (૨) કદી જીડું બોલવું નહિ, અને શરીરમાંથી સુસ્તાઈ કાઢી નાખવી (મતલબ કે કામ હોંસથી કરવું અને વાર લગાડવી નહિ) બધા સાથે સંપીને ચાલવું; અને સારી સોબત રાખવી. (૩) રોજ નિશાળે જવું અને મન લગાડીને લખવું; મહેતાજીની શિખામણ માનવી અને સારી ચાલ રાખવી. (૧) લખતી વખતે મન રમતમાં રાખવું નહિ એ તમે સારી પેઠે સમજો. નિશાળેથી છુટ્યા પછી સીધા ઘેર જવું મતલબ કે રસ્તામાં રખડવું નહિ. (૨)

પાઠ ૫.	વાતું ત્રણ ગજનું લુગડું	ધોવડાવવાં=સાફ કરાવવા
ધોતલી=પોતડી; ધોતડી	પાઠ ૬.	ડાધા=ટપકાં
અંગરખી=ડગલી	ચોકખાઈ=સફાઈ;	વાડો=ધરની પાછળની
બોડીએ=નાના ખુટ;	સુધડતાઈ	ખુલ્લી જગા
ખાસડી	ચોકખા=સાફ	ગંદવાડ=ગોજવાડ
કરજી=લુગડાં શીવનાર	મેલા=ગંદા; મેલવાળા	નાથ=ધણી
સુરવાલ=સાંકડા પાયચા-	ખરાખર=સારી રીતે	કવિતા=ગાયન
નો લેંધો	ડીલ=શરીર	માંદા=આળસી
ફૂળીકું=મહોલ્લો	ગંદી=ખરાખ; ગોજ	મુખડું=મોં
કોટ=ડગલો	અડાય=અડકાય	દીલ=મન
ધાધરી=નાનો ચણીઓ	ફોલ્લો=ચુમડું; ચાડું	જગનાથ=જગતના ધણી;
ઓઢણી=છોકરીઓને	ખસ=ઝીણી ફોલ્લી;	પરમેશ્વર
ડીલે તથા માથે ઓઢ-	ખુજળી	

સમજીતી—મારો ઓઢલો સાફ છે, અને મારા ધરનો ચોક

૪] ત્રીજી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક તથા આના.

પણ સાફ છે, મારા હુગડાં ચોકખાં બોધને બધા લોક મને ચોકખો કહે છે. (૧) માફ મેં ચોકખું છે, મારા હાથ ચોકખા છે; મારા ચોકખા (પાપ વગરના) મનમાં ધરમેધર બિરાજે છે. (૨)

પાઠ ૭.

વરસમાંઠ=સાલગીરી;

જન્મ દિવસ

લાબ્યાં=પસંદ પડ્યા;

સ્વાદ લાગ્યા

ઝટ=જલદી

ભાણેજ=બેનનો છોકરો;

ભાણેજ

કદી=છાશમાં ચણાનો

લોટ, આદુ, મરચાં, હળ

દર નાખી ઉકળેલી તે

હાય પણ અડાડયો નહિ

=જરાપણ ખાધું નહિ

બીડાં=પાનમાં ચુનો,

કાથો, સોપારી વગેરે

મૂકી બનાવેલી પટ્ટી

પાઠ ૮.

કાકો=આપનો બાપ

કાકી=કાકાની વહુ

ભત્રીજે=ભાઇનો છોકરો

મામે=માનો બાપ;

આપનો સાળો

મામી=મામાની વહુ

ભાણેજ=બેનનો છોકરો,

ભાણે

ફાઇ=આપની બેન

ધુઓ=ફાઇનો વર

માસી=માની બેન

માસો=માસીનો વર

પીતરાઇ=કાકાનાં છોકરાં

માળાઇ=મામાનાં છોકરાં

મસિઆઇ=માસીનાં

છોકરાં

ફાઇઆત=ફાઇનાં છોકરાં

બનેવી=બેનનો વર

સાળો=વહુનો બાપ

સાળી=વહુની બેન

ઔરમાન=આપ એક ને

મા જુદી જુદી હોય

તે; સાવકાં

સાવકાં=ઔરમાઇ

મા એક અને બાપ

જુદા જુદા હોય તે

દૂધ ભાઈ કહેવાય

જમાઇ=છોકરીનો વર

વહુનાં માઆપ=છોકરાનાં

સાસુ સસરો

વરનાં માઆપ=છોકરીનાં

સાસુ સસરો

છોકરો કે છોકરીનો

સસરો એક બીજાને

વેવાઇ કહે છે. છોકરો

કે છોકરીની એક સાસુ

બીજાને વેવણ કહે છે.

પાઠ ૯.

સર્વે=અધાં

દેખી=જોઇ

હરખાઈ=ખુશ થાઈ

ચાંપે=દબાવે

સાથ=સાથે

બોઝી=બચ્ચી; ચુંબન	કસોલ=મળ; આનંદના	ગીત
આથ બીડે=બે હાથ	શબ્દો	પેટ ભરીને=ધરાઈને
પહોળા કરી છાતી	ખાવું=ખાવાનું	માડી=મા
સાથ દબાવે	મારી જાત=મારું શરીર	નવ=નહિ
પંપાળીને=હાથ ફેરવીને	લગાર=જરા	સૌથી=બધાં કરતાં
મુખ=મોઢું	તે વાર=તે વખતે	હેત=વહાલ; ખ્યાર
દુખડાં=દુઃખો	ડિંધાડવા=ગિંધ લાવવા	અપાર=ધણુંજ
મીઠા=સારા	હાલો=ગિંધ આણવાનું	આભાર=પાડ; ઉપકાર

સમજીતી-માને જોઈને બહુ ખૂશ થાઉં છું. અને દોડતો દોડતો તેની સામે જાઉં છું; મા મને લઈને છાતી સાથે દબાવે છે, બચ્ચી કરીને બે હાથ પહોળા કરીને દબાવે છે. (૧) બોળામાં લઈને મને ધવરાવે છે, અને શરીરપર હાથ ફેરવીને ખૂશ થાય છે. મારું મોઢું જોઈને (મને જોઈને) હરખાય છે, અને પોતાનાં બધાં દુઃખો ભૂલી જાય છે. પંખી આનંદથી બોલતાં હોય તેના જેવા મારા બોલ મીઠા લાગે છે, મા મને સાઈં સાઈં ખાવાનું આપે છે, અને મારા શરીરની બહુ સંભાળ રાખે છે. (૩) મને જરા રહતો જાણીને તે વખતે ગભરાતી દોડી આવે છે, જો હું હસું અને રમું તો તું બહુ ખૂશ થાય છે. અને ડિંધાડવાને મારે તું હાલરડાં ગાય છે. (૪) જો હું માંદો પડું તો તું ઓસડ પાય છે અને તું (માડી) પણ પેટ ભરીને ખાતી નથી; બધાં કરતાં તારું હેત ધણુંજ છે, મારે હું તારો ધણો પાડ માનું છું. (૫)

પાઠ ૧૦.	વડીલ	પૂઠે=પાછળ
મોટા=મોટી ઉમરના;	પ્રમાણે=રીતે	ખાવાજી=ખાપાજી

૬ | પાંચમી ચોપડીનો હિકેટશન શિક્ષક ચાર આના.

વખાણુ=સારું કહેવું તે
માન=આવકાર

પાઠ ૧૧.

હિમણી=મીઝબાની

ખખે=ખે ખે

કયાં=કયે ઠેકાણે

આશોપાલવ=એક જાત-

નું ઝાડ (એનાં પાં-
દડાંનાં તોરણ બને છે)

વિના=વગર

પૌંઆ=ડાંગરને પલાળી

શેકી ખાંડીને બનાવે

છે તે

ધાણી=જીવાર, મકાઈ,

વગેરેના દાણાને શેકી

બનાવે છે તે

વધારેલાં=વધાર દીધેલાં

ખારેકી=ખારેક જેવા

કળ=કોટને શેકી તેમાં

ધી ખાંડ વગેરે નાખી

બનાવેલું તે

ઢાદી મા=આપની કે

માની મા

રાંદેરી=રાંદેરમાં થતા

શેતરંજી=મડું સુતરાઈ

બિછાનું

પાચરણું=બિછાનું

હાર=ઓળ

શાક=દુધી, વેગણ, પાપડી

વગેરે

ચટણી=આદુ, મરચાં.

કોથમીર, મીઠું વગેરે

છુંદીને બનાવેલી તે

ખૂઅ=ધણી

મળ=રમુજ; ગમત

પાઠ ૧૨.

ખજાડી=પાછળ

સરત=ધાર જીત

થોભો=સખુર કરે

જીથો=ફાળ્યો

સદ=વહાણ ચલાવવા

માટે પવન ભરાવવા

સાર બાંધેલું લુંગડું

ચાલ=રીત

મુંદર=સારી

હુડી=સઢવાળો મોટો

મછવો

રમત=મમત; ખેલ

તાપ=તડકો; ગરમી

પણે=પેટે ઠેકાણે

એકઠા=બેગા

તરફ=પાશુ

તળાવ=જેની ચારે

બાજુએ જમીન બને

વચમાં પાણી હોય તે

સહેલ=મળ, મોજ; મમત

પાઠ ૧૩.

ખંડ=ઘેરીની કાંચળીના

કપડાંનો કસળી કકડો

કાંચળી=ઘેરાંનું કાપડું

ઈનામ=સરપાવ

પરીક્ષા=તપાસણી

છાની=મુંગી; ચૂપ

હો=ચાર

નબર કરી=જોઈ

ડાહી=શાણી; સમજી

પાઠ ૧૪.

દેડકાં=પાણીમાં રહેનાર

ચોપગાં પ્રાણી

ત્રિવેદી વાં. પુસ્તક ૧લાનો ડિક્શન શિક્ષક ત્રણ આના. [૭

પાળ=કોરણ; કોર; કાઠો	ખરી=સાચી	કદી=કોઈ વખત
ફેંકાફેંકી=નાખાનાખી	પ્રાણી=જીવ	ખેલતાં=રમતાં
ધડાધડ=ધબોધમ	ધમ=દુઃખ; નુકસાન	હાણુ=નુકસાન
માયા જમએ છીએ=	સંભાળી=સાચવી	ભારી=ધણું
મરી જમએ છીએ	નુકસાન=અગાડ	

સમજીતી-રમત ગમત કરતાં કોઈ વખત પણ કોઈને નુકસાન કરવું નહિ. નહારી રીતે રમતાં ધણું નુકસાન થાય છે.

પાઠ ૧૫.	યાદ=ફામ	કરવી તે
હયા=મહેરબાની; રહેમ	બૂલી=વીસરી	સમન્યા=જાણ્યું
ખીજ્યા=વઢયા	ગમ=શક્તિ	સેજભેજ=એકઠા
તળે=નીચે	ઉપરાંત=વધારે	હોશિયાર=ચાલાક
છુંદાય=ચમકાય; કચડાય	પાઠ ૧૬.	પારખી=ઝોળખી
ફાંફાં=ખોટી મહેનત	એનધેન=રમતનું નામ છે	સંતાવા=છુપાવા
ઢોર=ગાય, ભેંસ, બળદ	છુટો=અધન વગરનો	અડશે=અડકશે
વગેરે ઘાસ ખાનારા પશુ	ઢાવ=સારો	ખચીજશે=વારો આવશે
કામના=અપના	પહેલાં=અગાઉ	નહિ
સંભાળ=અરદાસ	જણુ=છોકરો	લાંખો વખત=ધણીવાર
વખતસર=અરાબર વખતે	ખંધ કર=મીચ	ઝોળખ=પારખ
સાફ=ચોક્ખી	ખાકીના=ખીજ	શાખાશ=ધન્ય
નીરવાનું=ખાવાનું	વાંસો=પીઠ; અરડો	ખસ=પણું
સોળ=ઝપાટાની નિશાની;	વારાફરતી=એક પછી	સાર=આ! રમતથી બા-
લાકડીના મારથી જે	એક	ગવાની ઈંદ્રિય, ધારણ
લીસોટા પડે છે તે	હીવાધેન=આંખ ખંધ	શક્તિ વગેરે શક્તિ

કેળવાય છે.	ગભરાયો=અકળાયો	શરમાઈ=સજવાઈ
પાઠ ૧૭.	સાચાખોલું=ખરૂંખોસનાર	ખોટું=ખરાબ; મીઠું
સાચ=સાચું; સાચી વાત	પાઠ ૧૮.	સાચી=ખરી
ગમ્યો=પસંદ પડ્યો	વાધ=ફાડી ખાનારં ચટા-	રોવા=રડવા
દેસાઈ=જગીરદાર	પટાવાળું પ્રાણી	છેતર્યા=ઠગ્યા
ગાળ=ખરાબ શબ્દ	મરકરી=મળક	વા'રે=મદદે
જુહું=ખોટું	પસ્તાય=દીલગીર થાય	વા'રે ધાવા=મદદે દોડી
હુત=માયા; પ્યાર	ખચ્યાં=રહ્યાં	આખ્યા
વખાણ્યો=પસંદ કર્યો	સીમ=ખેતર	સપડાય=ફસાય
દેખે=જુએ	અમથી=ખોટી; જુઠી	જુઠાણું=ખોટારં; જુઠું
કાપે=કાપ મૂકે	ધાળે=દોડી આવળે	આખરે=છેવટ
કાપ=ચીરો	આસપાસ=આજુબાજુ	જન=માણસ

સમજુતી-જે માણસ બીજા માણસની મળક કરે છે તે માણસ પહેલાં કે પછી ફસાય છે; ખોટારૂ જલદી જખાઈ આવે છે, અને આખરે તે જુઠો માણસ દીલગીર થાય છે.

પાઠ ૧૯.	પાઠ ૨૦.	પુરાં=પુરતાં; જેમએતેટલાં
જુક્તિ=કળા; યુક્તિ	ગરીબ=પૈસા વગરનો	આંધળો=જેને ખે આંખે
પોકેપોક મૂકી=ખોટો	અજન=અનાજ	દેખાય નહિ તે
સાદે ઘાંટા પાડી	લિખારી=જેની પાસે	લીખ=માંગી ખાતું તે
ખચાવે=ઉગારે	ખાવા પીવાતું ન હોય	પગે અપંગ=પગે ખોડ-
આધું=દૂર	તે; બીખ માગનાર	વાળો; લુભો; લંગડો;
એકેકને=દરેકને	જાજન=ધમ્મરના ગુણ	અપંગ=લુભો; લંગડો;
કબુલ કરી=માની	ગાવા તે	આંધળો; બહેરો;

ખેડવાળો	પ્રભુ નામ=પરમેશ્વરનું	દીએ છે=આપે છે
કયા=મહેરબાની; મહેર	નામ	પાળે=પોષણ કરે
ભગવાન=પરમેશ્વર	અગણિત=ગણાય નહિ	દેવા=આપવા
ભલું=સારું; કલ્યાણ	એટલા; ધણાજ	સુરજવી=પેદા કરી
પાઠ ૨૧.	હિમસ=અજવાળું	સૌ=બધે
ધર્મર=પરમેશ્વર	કામ=માટે; સાર	ઠામ=ઠેકાણે
ભજન=ગુણ ગાવા તે	હિપયોગી=જરૂરી	પાન=પાંદડાં
ચંદ્ર=ચંદો; ચંદ્રમા	હવા=પવન	સેવક=દાસ
વીસરું=ભૂલું	દામ=પૈસો	હામ=હિંમત

સમજુતી—ભગવાનનું ભજન ભૂલીશ નહિ. હું કદી પણ ભગવાનનું ભજન ભૂલીશ નહિ. પરમેશ્વરે અજવાળાને માટે ચંદ્રમા, સુરજ અને ગણાય નહિ એટલા તારા બનાવ્યા છે. હું કદી પણ ભગવાનનું ભજન ભૂલીશ નહિ. (૧) ધણી જરૂરી હવા તે તેં આપી છે. તેના કાંઈ પૈસા બેસતા નથી. હું કદી પણ (૨) તું વરસાદ વડે અનાજ આપે છે અને બધા જીવોનું પોષણ કરે છે. હું કદી પણ (૩) દૂધ, દહીં આપવાને માટે તેં બધે ઠેકાણે ગાય અને ભેંસને પેદા કરી છે. હું કદી પણ (૪) તેં ઝાડ, પાંદડાં, ફૂલ, ફળ, આંખો, ગુલાબ, બદામ વગેરે બનાવ્યાં છે. હું કદી પણ (૫) તમે મહેરબાની કરી મને ધણી વિદ્યા સુખ અને હિંમત આપો હું કદી પણ ભગવાનનું ભજન ભૂલીશ નહિ. (૬)

પાઠ ૨૨.	સ્વપ્ન=ઊંઘમાં આવતાં	જંગલમાં=વનમાં
સુરદાર=ઉપરી	ખોટા વિચાર	હુરણી=હરણની માદા

૧૦] પહેલા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક પોણા બે આના.

રૂપાણું=રોબીતું	પાંખરું	છાલાઇ=ધસાઇ
ઉપાડી=ઉચકી	લોગભેગે=એકાએક	વળગીને=આગીને
એકદમ=તરત	પાર=છંડો	ચટકા=ડંખ
છલંગ=ફાળ; કુદકો	વલે=હાલ; દશા	લોંચ=જમીન
દેવતાઇ=દેવના જેવો	સાર=આળકોએ મોટાની	પછાડી=અફાળી
પુરુષ=માણુસ	શિખામણુ માનવી	વાસ=પીમળ
પાઠ ૨૩.	પાઠ ૨૪.	પછાડા=તરફડીઆ
ઉંદરડી=ઉંદરનું બચ્ચું	કાંઠો=કિનારો	અંતે=આખરે; છેવટે
રસોડું=રસોઈ કરવાની	પાલ=પોલાણુ	જોરાવર=જખરો
જગા; રાંધણી	દર=કાણું; સાપ, ઉંદર,	જીવ લીધો=મારી નાંખ્યો
ભારાઇ=સંતાઇ	મંકોડા, કીડી વગેરેને	ઝાઝા=ધણા
ભાત=ખાંદેલા ચોખા	રહેવાનું ઘર	નખળા=જોર વગરના
ખાવાનું=ખોરાક	ઝેરી=ઝેરવાળો	વેર=અદાવત
સારાં=ભલાં	પંખી=પાંખવાળા જની-	નાગ=ફેણુવાળો સાપ
ઉપલા=ઉપરના	વર. (ચકલી, પોપટ,	ખાણુ=જીવ
ખાકું=ખાણું	કાગડા વગેરે પક્ષી)	સાર=કોઇને દલકું ગણી
પાળી=ખેપડવાળી રોટલી	કુંકાડા=કૂં કૂં નો અવાજ	તિરસ્કાર કરવો નહિ,
મન=મરજી; ખુશી	અવાજ કરવો તે	તેમજ પોતાની શક્તિ
મણા=ખામી; ખોટ	ફેણુ=સાપની પહોળી	વધારે છે એમ ધારી
ઉંદરીઉં=ઉંદર પકડવાનું	કરેલી ગરદન	અહંકાર કરવો નહિ.

સમજીતી—જોર વગરના પણ ધણા માણુસ સાથે કોઈ પણ દિવસ વેર કરતું નહિ; જીઓ કે આ રીતે ધણી કીડીઓએ મળીને મોટા સાપને પણ મારી નાંખ્યો.

બીજા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક બે આના. [૧૧]

પાઠ રપ.	મનમુખો=વિચાર	બળવી=પુરી કરી
હુલા=લગડા	માતાપિતા=માબાપ	મહેર=મહેરબાની; ક્યા
સેવા=ચાકરી	તે વાર=તે વખતે	લીલાસહેર=મગ્ન; બધી
અમાપ=ધણીજ	ધન ધન=વાહ વાહ	વાતે મુખી
કે'=કહે	સારા=ચાકરી કરે એવા	સાર=જે છોકરા મા
ધન=પૈસા	સંતાપ=મનનું દુઃખ	બાપ તરફ પોતાની
તીરથ=જાત્રા	જે વાર=જે વખતે, જ્યારે	ફરજ બજાવે છે, તેને
પારખી=જણી	આશીશ=મહું થજો	રમત ગમત અને
કાવડ=વાંસને બે છેડે	એમ કહેવું તે; દુવા	મુખજ મળે છે.
શીકા બાંધી બનાવેલું તે ફરજ=પોતે કરવાનું કામ		

સમજાવતી—માધવના માબાપ ધરડાં, હુલાં, આંધળાં અને ગરીબ હતાં, તેઓની માધવ ધણીજ ચાકરી કરતો હતો. (૧) માધવને એના માબાપે કહ્યું કે અમારા મનની વાત સાંભળ. જે અમારી પાસે પૈસા અને આંખો હોત તો જાત્રા કરવા જાત. (૨) માબાપનું મન પારખી લઈને તેણે તેમને મુખી કરવાનું ધાર્યું. જે હું કાવડમાં બેસાડી જાત્રા કરાવું તો એમનું દુઃખ મટે. (૩) એવો વિચાર કરીને કાવડ બનાવી અને માબાપને બે બાજુએ બેસાડ્યાં. (૪) પછી બાંધે કાવડ ભેરવીને જાત્રા કરવા ગયો, માધવના આ હેતુથી બધાને નવાઈ લાગી. (૫) આજા છોકરાને શાખાશ છે, અને માબાપને પણ ધન્ય છે. જે છોકરા સારા હોય તો કંઈ દુઃખ રહે નહિ. (૬) બધી જાત્રા કરાવીને જ્યારે તે ઘેર ગયો ત્યારે માબાપ ખુશી થયાં; અને ધણીજ દુવા દીધી. (૭) છોકરાએ પોતાની ફરજ

૧૨] ત્રીજા ધોરણનો મુખ્યમણિત શિક્ષક બદી આના.

બળવી (પાતાને જે કામ કરવાનું હતું તે ક્યું) તેથી પરમેશ્વરે મહેરબાની કરી. જે માળાપને મુખ આપે, તેને બધી વાતે મુખ થાય છે. (૮)

પાઠ ૨૬.	પાછી=ખીજવાર; ફરીને	કઠણ=અધરં
ચતુરાષ્ટ=હોશિયારી	મટાડી=દૂર કરી	જલદી=થોડીવારમાં
કુળે=ભોટવો	નાચતો=કૂદતો	પાર મુકાય=પુરં થાય
આમતેમ=આનુબાનુ	છુપાષ્ટ=સંતાષ	સાર=અકલ અને
ફાંફાં=ખોટી મહેનત	કાળે=માટે; સાથે	ધીરજથી જેવું કામ
ઉપાય=ઇલાજ	કંકર=કાંકરા	થાય છે, તેવું ફાંફાં
સૂઝી આવ્યો=જડ્યો	ધીરજ=સખુરી	મારવાથી થતું નથી.

સમજુતી—ભોટવામાંનું ઉંડું પાણી ઉપર લાવવા માટે કાગડાએ કાંકરા નાંખ્યા, તેથી પાણી ઉપર આવ્યું તે આજ પીકું. (૧) સખુરી ને ડહાપણથી અધરં કામ હોય છે તે પણ થોડીવારમાં પુરું થાય છે; માટે જલે તમે બધા કરી જુઓ. (૨)

પાઠ ૨૭.	મલકાવી=લસવા જેવું કરી	માખણ=ઢીંને વલો-
કાપણી=અનાજ ધાસ	બેટા=દીકરા	વવાથી છાશના ઉપર
વગેરે કાપવાનું કામ	આથમાં=એ હાથની	જે ઘેળો ને હલકો
આથમતા=આથમી	વચમાં	ચીકણો પદાર્થ તરી
જતા	ખચ્ચી=ખોડી; ચુંબન	આવે છે તે
વટાષ્ટ=કપાષ	ભાથું=ખાવાનું	વંતાક=વેગણ
ઢાઢાજી=આપના આપ;	તાળ=કામ કરવાની	હઠાડીઆ=રોજથી
માના બાપ	શક્તિવાળા	મજુરી કરનારા.
સાદ=અવાજ	ઉનો=ગરમ	ભાથું=સુરજ

ભાણુજી=સુરજ આથમે	કાલબ્યો=ખાલી કાધો	પાઠ રટ.
હાતરડું=અનાજ, ધાસ	હાલરાને=ખળદની હારને	કાપણી=કાપવાનું કામ
વજેર કાપવાનું લોહનું	હાલર=ઉળીમાંથી ઘઉં	આમ=આ તરફ
વાંકુ હથિયાર	અને છોડા છુટા પાડવા	ઉમંગે=હોંસથી
ચાસ=ખેતરમાં હળે	માટે તેના ઢગલા પર	ખાર માસ=એક વરસ
કરી પાડેલા આડા	ખળદ નેડેલું ગાંડું	માસ=મહિનો
ઉભા લીસોટા	ફેરવવામાં આવે છે તે	પીરસીને=મૂકીને
ચચાર=ચાર ચાર	પગર=કણસલામાંથી	સંપે=એક બીજા સાથે
હહાડો આથમે=સાંજે	દાણા છુટા પાડવા માટે	સદાય=હંમેશા; નિત્ય
સારે-ખેડુતનો ખોરાક	તેના પર ઢોરોને ચલાવે	ઉભરાયો=ઘણો થયો
સાદો છે, પણ તેઓ	છે તે	સુંદર=સારો
મહેનતુ હોવાથી ઘણા	પગર ફેરવતી હતી=	ફાલ=પાક
મજામુત હોય છે, માટે	ખળદને ફેરવી તેના	ખંત ધરી=કાળજી રાખી
આપણે મહેનત કરવી.	પગવડે ઉચી કચ-	કાં=શા માટે
પાઠ રટ.	રાવતી હતી.	કુંડાં=જીવાર, ખાજરીના
ખળાં=ખળીઓ	પટલાણી=પટેલની ભૈરી	કણસલાં
પાથરા=કાપીને ભોંયપર	ઉપણી=ઝાટકી	આમ=આવી રીતે
નાંખેલા છોડ.	કુંવળ=ઘઉંનું ધાસ	ખળાં=કણસલામાંથી
ખળી=કણસલામાંથી	કારભાર=કામકાજ	અનાજ છુટું પાડવાની
દાણા છુટા પાડવા	હુરખ=આનંદ; ખુશાલી	જગા; મોટી ખળી
માટે લીપી ચોકખી	હુરખ માતો ન હતો=	હૈયે=અનમાં
કરેલી જગા.	ઘણીજ ખુશી થતી હતી	હામ=હિંમત
ભોર=ઢગલો	હોંસીલી=ઉમંગી	લણણી=લણવાનું કામ.

૧૪] પાંચમા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક ચાર આના.

કૌળી=આયકો; નાની પુળી | આ પાસ=આ બાજુ | વાળુ=રાતનું જમવાનું

સમજુતી-હે બાળકો ! તમે બધા આમ આવો; આપણે હાંસથી કાપણીનું કામ કરીએ, જુઓ, પેલી વાદળીઓ વરસીને ચાલી જાય છે એ બાર મહીનાનું અનાજ આપે છે, ને હંમેશાં એક બીજા સાથેજ રહે છે. હે બાળકો (૧) ખેતરમાં કેવો સારો પાક થયો છે, ચાલો આપણે કાળજી રાખીને કાપી લઈએ શું કરવા કાલે કરીએ ? વાર લગાડીએ ? હે બાળકો (૨) હાથમાં દાંતરડું વાંકું લઈને આ પ્રમાણે કણસલાં કાપો; અને તેનો ખળીમાં લઈને ઢગલો કરતાં મનમાં હિંમત રાખો. હે બાળકો (૩) અનાજ લણવાનું કામ પુરું થયું. હવે બધાએ ઘાસ કાપો, અને ઘાસના ચાર આયકા લઈને આ બાજુએ મૂકો. હે બાળકો (૪) આપણે પૂજા બાંધી ગાડામાં નાખી કામ પુરું કરીએ, પછી ઘેર જઈને વાળુ કરીને બધાએ પરમેશ્વરનું ભજન કરીએ. હે બાળકો (૫)

પાઠ ૩૦.

ખળાં=કણસલામાંથી

અનાજ છુટું પાઠવની

જગા; ખળીઓ

આ વાર=આ વખત

દીસે=દેખાય

તૈયાર=કણસલાંથી ભરેલાં

અનાજ=ધાન્ય

છુટું=જુદું

સરસ=સારા

પિલાય=કચડાય

કણ=દાણા

કાપણીએ=ઝાટકીએ

કુંસાં=ફાતરાં; છોડાં

કૌળી=શણે

સાથ=સાથે

હાથોહાથ=એક બીજાની

મદદથી

ખેડુત=ખેતી કરનાર

મહેનત=મજુરી

ફળ=ફાયદો; લાભ

સમજુતી—હે છોકરાઓ ! હમણાં આમ આવો, જુઓ ખળીઓ તૈયાર દેખાય છે; ચાલો આપણે આજે કુંડામાં

રહેલા અનાજના દાણા છુટા પાડીએ. (૧) જેમ બળદો ગાળ ફરતા હોય તેમ આપણે સૌ ફરીએ, જે કુંડા સારી પેઠે કચડાય તો તેમાંથી અનાજના દાણા તરત છુટા પડે. (૨) આવી રીતે બધું અનાજ આપણે ટાપલામાં ભરીએ અને ઝાટકીએ, જુઓ ફેાતરાં ઊડી જાય છે. ને બધા દાણા નીચે વેરાય છે. (૩) આપણે સાથે કોથળીઓ, લઈ તેમાં આવી રીતે હાથે હાથ અનાજ ભરીએ. જે આપણે ખેડુતનું કામ કરીએ તો આપણને આજે મજૂરીનું ફળ મળે. (૪)

પાઠ ૩૧.	ઝગઝગે=ચળકે	વહેતો મોટો વહેળો
અંદ્રમા=અંદો	પાઠ ૩૨ ભાગ ૧.	પવન=વા; વાયરો
મેદાન=ખુલ્લી સપાટ	ઝોટસો=ધરને લગતો	પાઠ ૩૨ ભાગ ૨.
જમીન	ચોતરો	થોભ્યાં=અટક્યાં
નીચે ઉતરી ગયો હતો=	ઢંકાધ=દબાધ; છુપાધ	ઝોડખી=સાફ
દેખાતો બંધ થયો હતો	ફેારાં=છોટા; ટીપાં	ગામડું=નાનું ગામ
આથમે=દેખાતો બંધ	જરર=ખપ; ઉપયોગ	છોડી=મૂકી
થાય	પાલો=કુમળાં પાંદડાંનો	રેલો=પ્રવાહી પદાર્થનું
બપોર=દહાડાના બાર	જથો	વહેવું તે; વહેણ
વાગતાનો વખત	ખી=ખીઆં	રેલમરેલા=ચારે તરફ
રાત=સુરજ આથમ્યા	પોચી=નરમ	રેલા નીટળવા તે
પછી તે પાછો ઊઝે	હમણાં=હાલ; આ વખત	(ખચારા=ખાપડા
ત્યાં સુધીનો વખત	તળાવ=પાણી ભરાધ રહે	પછડાતા=અફળાતા
અજવાળું=ઉગ્મસ	તેવો મોટો ખાડો	તણાઈ=ખેંચાઈ
ઝાંખો=તેજ વમરનો	નદી=મીઠા પાણીનો	ધેબરીઓ=ધેબરના જેવો

મોઢા

કારેલા=એક જાતનું કડવું નેવસે=નેવાંએ

પરસાદ=ખાવાનું

શાક

સમજીતી—હે વરસાદ ! તું આવ. જેથી કરીને અમને ઘેબરના જેવું મીઠું ખાવાનું, ઉની ઉની રોટલી ને કારેલાનું શાક મળે. હે વરસાદ તું ઘણું આવ, કે જેથી નેવામાં પાણી આવે અને નહારી છોકરીને દડકાં ખેચી જાય.

પાઠ ૩૩.

રેતી=પથરનો ઝીણો

ભુકો

ભુકો=ઝીણી રજ

મટોડું=માટી

ડહોળું=માટીવાળું

નીતરું=મેલ વગરનું;

ચોડખું

ધારવાળું=અણીવાળું

તાણી=ખેંચી; ધસડી

ખરે છે=છુટી પડે છે

તળીએ=નીચે

રસ્તો=માર્ગ; વાટ

ચૂસી=શોષી

પાઠ ૩૪.

ભટ્ટી=મોટા ચુસો

સોંચ્યા=ગોઠવ્યા

છીટવાડો=છીટ પાડવા

પકવવાની જગ્યા

કઠણુ=સખત

પછાડવાથી=અફાળવાથી

ચીકણી=ચિકાશવાળી

(ચિકાશ ત્રણ જાતની

હોય છે (૧) હાથે ચોટે

એવી (૨) ડાઘા પડે

એવી (૩) તાણુતાં તૂટે

નહિ એવી)

કાણું=માકાં

કણુક=ધઉંનો કેળવેલો લોટ

ધાટ=આકાર

ધડો=ગાગરથી નાનું

વાસણ; દોરીઓ

ગાગર=ધડાથી મોટું

વાસણ

કોઠી=અનાજ ભરી ચૂક-

વાની માટીની બરણી

કોઠીમાં=દીવા કરવાનાં

માટીનાં ચલાણાં.

ફરતી=ચોગરદમ; બધી

તરફ

પાઠ ૩૫.

ધાતુઓ=ખનીજ પદાર્થો

(ધાતુમાં ચાર ગુણો

ખાસ છે. (૧) ધાતુના

કણો ચળકતા હોય છે.

(૨) ધાતુઓ ભારે

હોય છે. (૩) જમીનપર

પડતા ધાતુનો અવાજ

ચાય છે. (૪) ધાતુમાં

ગરમી વહી શકે છે.

હુહાર=લોહાનો ધાટ

સુખર્ષ ઇલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર. આના [૧૭

બનાવનાર	બનેલા પીળા રંગની ધાતુ	કિંમતનો રૂપાનો કે
ધમણુ=દેવતા પુંકવાનો	તાંબુ=લાલ રંગની ધાતુ	નીકલનો સિકકો
સંચો	કલાધ=ધોળા રંગની ધાતુ	બેઆની=બે આનાની
સળીઓ=ગળીઓ	(રૂપા કરતાં નરમ છે)	કિંમતનો રૂપાનો કે
ખૂખ=ધણે	સીસું=ધોળા મેલા રંગની	નીકલનો સિકકો
લાલચોળ=ધણેજ લાલ	ધાતુ	મહોર=પંદર રૂપીઆની
એરણુ=સોની, લુહાર	પાઠ ૩૬.	કિંમતનો સોનાનો
વગેરે જે પર મૂકી	નાણું=ચલણી સિકકો	સિકકો; ગેણી
ટીપે છે તે	શેડ=શાહુકાર	આની=ચાર સવાકાની
હથોડો=ધાતુઓ ટીપવાનું	પૈસો=ચણ પામની કિં-	કિંમતનો નીકલનો સિકકો
લોહાનું ઓળર; મોટી	મતનો તાંબાનો સિકકો.	વટાવ્યા=ધુટા પૈસા લીધા
લથોડી	ઢણુ=મે સવાકાની કિંમ-	૧૫ રૂપીઆ=એક ગેણી;
ટીપ્યો=ધણે	તનો તાંબાનો સિકકો;	(મહોર)
જતરડો=તાર ખેંચવાનું	અધેકો=અડધા પૈસાની	૨ અડધા=૧ રૂપીઓ
હથિયાર	કિંમતનો તાંબાનો	૪ પાવલી=૧ રૂપીઓ
સોનું=પીળા રંગની	સિકકો	૮ બેઆની=૧ રૂપીઓ
કીમતી ધાતુ	રૂપીઓ=સોળ આનાની	૧૬ આના =૧ રૂપીઓ
રૂપું=ધોળા રંગની કીમતી	કિંમતનો રૂપાનો સિકકો.	૩૨ ઢણુ =૧ રૂપીઓ
ધાતુ	અડધો=આઠ આનાની	૬૪ સવાકા=૧ રૂપીઓ
પિત્તળ=જસત અને	કિંમતનો રૂપાનો સિકકો	૧૨૮ દોઢપાધ=૧ રૂપીઓ
તાંબાની મેળવણીથી	પાવલી=ચાર આનાની	૧૯૨ પાધ=૧ રૂપીઓ

ટીપ—પૈસાને કાઠિઆવાડમાં કાવડીઉં; ગુજરાતમાં જધ; સુરતમાં સવાકો અને સુખર્ષમાં દોઢીઉં કહે છે. તેમજ ઢણુને

૧૮] ગુજરાતપ્રાંતની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રત્યોત્તરમાળા.

અઢીકો કે એ પૈસા કહે છે અને દાઢપાઢને અથેલો કહે છે.

પાઠ ૩૭.	અધી વસ્તુઓ ઉપયોગી છે; કાઠએ વસ્તુ નકામી નથી.	ફાંટો
કુહાડી=લાકડા ફાડવાનું	પાઠ ૩૮.	લાંખી ગોળ=લંબગોળ
ભોઢાનું ઓળર	વાડી=ફૂલ ફળવાળી	મધુપુટો=મધમાખીને
સોય=લુમણ સીવવાનું	જગો; નાનો આગ	રહેવાનું ઘર
ભોઢાનું ઓળર	માળી=ફૂલ વેચનાર;	મધમાખી=મધ બનાવ-
લક્કડફાડા=લાકડા ફાડનાર	છોડ ઉછેરનાર	નારી માખી
તકરાર=રકઝક; વઢવાડ	ફૂલઝાડ=ફૂલ થાય તેવા	મધ=મધમાખીએ ફૂલ-
ધાર=અણ્ણીધાર કોર	ઝાડ અથવા છોડ	માંથી ચૂસેલો રસ
ચીર=ફાડું	ક્યારા=આસપાસ પાળ	કોસ=કુવામાંથી પાણી
મુદર=કુહાડીના માથા	કરેલી હોય એવી જગા	ઠાઢવાનો આમડાનો
પરનો ભાગ	ચોરસ=ચાર ખુણાવાળો	ઢાયળો
તોલે=મરામર	આકાર	આળ્યો રામ=કોસ ઉપર
નાકું=કાણું	ગલગોટા=એક જાતનું	આળ્યો
અણ્ણી=તીણો ભાગ	લાલ, પીળા રંગનું ફૂલ	થાળું=કુવાના મથાળા
અળકાટ=ઝળકાટ	ફળે છે=ફળ આપે છે.	પર પાણી ભરવાને
મોટામ=વડામ	દાડમ=દાડમડીનું ફળ	ઢાળ પડતું બાંધેલું તે
કોદાળી=જમીન ખોદવાનું	જમરખી=જમરખનું	લલકારતો=લહેકારી ખૂમ
ભોઢાનું ઓળર	ઝાડ	પાડતો
વઢી=ઝઢી	પક્ષી=પંખી	નીક=પાણીજવાનો રસ્તો
દીકરી=છોકરી	ડાળી=થડમાંથી નીકળેલો	લીલાંઘમ=વણાંજ લીલાં
પેદા થયા=નીકળ્યા		પાઠ ૩૯.
સાર=આ દુનિયામાં		છોડવા=નાના છોડ

ઉમેડી=મૂળમાંથી ખેચી	અંતરે=છેટે	અમળામને=વળખામને;
મૂળાઉ=મૂળ	ગાંડા=ગાંઠ	થરકામને
દાંડી=ડાળી	પાઠ ૪૨.	જડખાં=ડાયાં
કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ	કેરી=આંખાનું ફળ	વાગોળવું=ખાધેલું પાછું
જીવતા=જીવવાળા	મેર=આંખા આમલીના	મેંમાં લાવી આવવું તે
પથરાય=ફેલાય	ઝીણું ફૂલ	નિરાંતે=સુખે; નચિંતે
વેલા=ભોંયપર પથરાતા	ભાર=વજન	ઉપાડે=ઉંચકે
છેડ	નીચી નમતી=લચીજતી	ખરી=ગાય, ભેંસ વગેરે.
પાઠ ૪૦.	ગોટકો=આંખાના ખી	ના પગના તળીઆનું
આંખો=કેરીનું ઝાડ	વાળુ ઢાંકણુ	હાડકું
ધુટેલા=નીકળેલા	ગોટલી=આંખાનું ખી	ફાટ=ચીરો
ટટાર=સીધા	ઘોળજે=દાખી દાખીને	ખાડા=ખાખોચીઆ
છાલ=ઝાડની ચામડી	પોચી કરજે	જોરાવર=જખરી
મેજ=ટેબલ	ભાગવાને=પરમેશ્વરે	વગડાઉ=જંગલી; જંગ-
પાઠ ૪૧.	જતન=સંભાળ	લમાં રહેનારી
ગલકી=ગલકાનો વેસો	ઢીલો=પોચો	પુરી પડે=હંફાવે
વળગી=ખાઝી	ડીકું=ડીચું	પાઠ ૪૪.
છાપફં=ધરનો ઉપરનો	પાઠ ૪૩.	લાગ=દાવ; વખત
ભાગ જે પર નળીઆં	ધીમે=હળવે	ટાળામાંથી=જયામાંથી
હોય તે	હોંડે=આલે	છટકી=નાસી
વીટળામ=લપેટામ	લસતો=ભોં ભોં કરતો	કુંગરા=નાના ટેકરા
આરીઆના=ચીમડાના	સામી થાય છે=લડવાને	ચારો=લીલું ધાસ
દોરડી=દોરી	તૈયાર થાય છે.	માંડી=જોઢવી; મૂકી

ઠરતી=ચોખતી
કુંદકો=છલંગ; ફાળ
ચ-તું પાટ=અરાબર ચ-તું
હરવાડ=ધેટાં, બકરાં
ચરાવનાર
ફેર=ફરક; તફાવત
મજબુત=જોરાવર
આછા=થોડા
ઊન=ધેટાના વાળ
પાઠ ૪૫.

મીઠું=મિઠાશ્વવાળું
ગુણુ=ફાયદો
ઠંડું=ટાઢું
ઉતું=ગરમ
બગડી જાય=ફાટી જાય
ચોકખું=મેલ વગરનું;
માંજેલું
આંચળ=ધાન
મેલ=કચરો
હાણો=અડદ ગુવાર વગેરે
જણસો=વસ્તુઓ; ચીજો
છાશ=દહીંમાં પાણી ના-
ખી વસોવવાથી બને તે

તાવીને=ગરમ કરીને
શિખડ=દહીંમાં ખાડ
નાંખી છણે છે તે
લોચો=લચકો
માવો=દૂધને બાળી
બાળીને લોચા જેવું
કરેલું તે
પેંડા=માવામાં યુર
નાખી ગોળા બના-
વેલી તે
તર=મલાઈ
દૂધપાક=દૂધને ઉકાળી
ખાડ, ચોખા નાંખી
બનાવે તે
આસુદી=માવો ચતાં
પહેલાં યુર નાખી
બનાવેલો પદાર્થ
પાઠ ૪૬.

પ્રાણી=જેને જીવ છે
અને જે બહોળી તહીં
ફરી હરી શકે છે તે
છેલ્લી=છેવટની
હાધીઓ=કુતરાનું નામ છે

સમા=મંડળી; ટાળી
ઉપરી=મોટા; વડો
ઠરાચો=નકકી કચો
ટીપુ=કુતરાનું નામ છે
ચાલાક=હોશિયાર; ચંચળ
કારકુન=લખવાનું કામ
કરનાર
મુપચુપ=મુંગાં
અંતે=આખરે
ગંધ=વાસ
શિઆળ=ફાટી ખાનાર
કુતરા જેવું જનવર
રીઝે=ખુશ થાય
માંસ=ગોસ
અણીવાળા=તીણા
દાઢ=ખેવડા દાંત
કરકરા=ચરછટ
ટુટતો=અહાર નીકળતો
ધણી=મલીક
જે=જય; ફતેહ
પાઠ ૪૭.
ચાંચ=પક્ષીનું મોં
સમડી=એક જાતનું પક્ષી

કચુતર=એક જાતનું પક્ષી	ચોક=ધરની વચમાંની	શેરવ=વળગાડ
કીડા=પેટે ચાલનાર	છાંધ ખુલ્લી જગા	ભમરી=લાકડાની કુદડી;
જવડાં	પાઠ ૪૯.	ચકરડી
જવડાં=જંતુ; નાના જવ	રકાખી=તાસક	ખાયા=પગ
માળા=પક્ષીનાં ધર	હલાબ્યું=એક રસ કયું	પોચી=સુંવાળી; નરમ
ખતક=જમીન કે પાણી	વાહ=ચાખાશ	ગોઠડી=નાનું ગોઠડું
પર, રહેનારું સફેદ	નારંગી રંગ=નારંગીના	હીર=રેશમ
રંગનું પક્ષી	જેવો રંગ	હલાવવા=હલાવવા
જળકુકડી=પાણીમાં રહે-	સરખે ભાગે=અરાખર	હાલરડું=આળકને હંધાડ-
નારી કુકડી	પાઠ ૫૦.	વાતું ગીત; હાલો
પાઠ ૪૮.	પારણું=લાકડાના ચોક-	ધુમણ=પારણા કે ઘોડી-
ખૂખો=ખાધા વિનાનો	ઠાનું ઘોડીઈ	આમાં સુવાડીને ગાતાં
તરખુચ=એક જાતનું ફળ	ઝોળી=ચાર છેડા બાંધી	ગાતાં દોરી ખેંચી
કકડો=કુકડો	લઈ વચમાંથી ઝુલતો	હીંચકા નાખવા તે
કા કા=કાગડાનું બોલવું તે	રાખેલો લુગડાનો કકડો	ગીતે ધુમણ ધાલું=હાલ-
જવજંતુ=નાનાં જવડાં	પાસું=ખાણું	રડાં ગાઈ હીંચકા નાખું
કોહેલું=સળી ગએલું;	પાંગરા=ઝોળીને ભેર-	રંગીત=રંગેલો
બગડી ગએલું	વવાની લાકડીઓ	પોઠો=સૂઓ
સડેલું=જવડાં પડેલું	દાયણાં=ઝોળી બાંધવાની	હોતે=વહાલથી
લાલ=રાતી	દોરી	હલાવું=હીંચકા નાખું
છેડથી=નાકથી	ઝાપટી=ખંખેરી	પધારવું=ખેસાડું
લાબ્યું=ગમ્યું	મોભ=ઘોડીઆની વચ-	ચીતરેલ=ચીતરેલી
કુદતો=કુદકા મારતો	માંનો આડો ચાંબલો	પઢાવું=શીખવું; બણાવું

ભારલો=ભાર	તળાઈ=ગાદલું; ગદેલો	ખિઝાવું=પાથરું
મઢાવું=જડાવું	તાજી=નવી	હીંચીજી=હીંચકા નાખું
મખમલ=એક જાતનું	ચિનાઈ=ચીનમાં	ધેરાધેરા=મધુરા મધુરાં
સુંવાળું કપડું	સેજે=પથારીએ [ખતેલી	લાડકડા=લાડકા; વહાલા

સમજૂતી—હાલરડું વહાલું લાગે છે. હો મારા સાધને (છાકરાને) હાલરડું વહાલું લાગે છે; તેથી હું ગીત ગાતાં ગાતાં દારી ખેંચીને હીંચકા નાખું. હે રસીલા તમે રંગીલા પારજીમાં સૂઈ જાઓ, તો હું તમને ઘણા હેતથી હીંચકા નાખું. સાધને પારજી ભમરીઓ જડાવું અને પુતળીઓ બેસાડું, સાધને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૧) પારજી ચીતરેલી ચાંચની ચકલી અને ભણતો હોય તેવી રીતે પોપટ બેસાડું; સાધ તારે સારી રીતે રમવા માટે મારને સોનાથી જડાવું, સાધને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૨) મારા વહાલા સાધ, હું પારજી રેશમની દારી ખાંધી તને હીંચકો નાખું અને તને ઊંઘ આવે એવાં મીઠાં ગીત ગાઉં; હે લાડકડા સાધ તમે ઊંઘીને ઊઠશો, ત્યારે તમારા ગજવામાં ખાવાનું ઘાલીશ. (મતલબ કે ઊંઘીને ઊઠ્યા પછી તને ખાવાનું આપીશ) સાધને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૪)

ફિલ માટે સૂચના.

૧. છાકરાને ઊંચાઈના પ્રમાણમાં સીધી હારમાં એકેક હાથને છોટે બે પગ વચ્ચે ઠપ અંશના ખુણા રહે એવી રીતે ઉભા રાખવા. પછી નંબર આપવા.

ચાર્યાસી તાલુકાનો ભૂગોળ શિક્ષક એ આના. [૨૩

૨. નંબર બોલતી વખત દરેક છોકરો પોતાની નીચેના છોકરા તરફ મોં કરી નંબર બોલે.

૩. સામે ઉભેલી હારના છોકરાઓએ પોતાના જમણા હાથ તરફથી નંબર બોલવાની શરૂઆત કરવી.

૪. આગળ કે પાછળ ખસવામાં પ્રથમ ડાબો પગ ઉપાડવો.

૫. એક હારની બે હાર કરવાની રીત નીચે પ્રમાણે.

૧. છોકરાઓને એક, બે; એક, બે; એ પ્રમાણે નંબર આપવા.

૨. બેકી નંબરે એક ડગલું આગળ.

૩. બેકી નંબરે એક ડગલું જમણી તરફ. આ મુજબ હુકમ કરવો.

૬. એક હારની ત્રણ હાર કરવાની રીત નીચે પ્રમાણે.

૧. છોકરાઓને એક, બે, ત્રણ; એક, બે, ત્રણ; એ પ્રમાણે નંબર આપવા.

૨. એક નંબરવાળા એક ડગલું આગળ.

૩. ત્રણ નંબરવાળા એક ડગલું પાછળ.

૪. એક નંબરવાળા એક ડગલું ડાબી તરફ.

૫. ત્રણ નંબરવાળા એક ડગલું જમણી તરફ.

૭. ડાબેડસ, કડાં, બારબેડસ વગેરે વહેંચવાની રીત નીચે મુજબ

૧. દરેક હારના છેઠ્ઠા નંબર પાસે ડાબેડસો મૂકવા પછી છેઠ્ઠા નંબરે બે ડાબેડસ બે હાથમાં લઈ પોતાની ઉપરના છોકરાને આપવા. એ પ્રમાણે દરેક છોકરા પાસે બબે ડાબેડસ થશે.

૨૪] મુખગણિત શિક્ષક ધોરણ ૫ માનો. ચાર આના.

૨. ડમ્બેટસ લોંચપર સામા સીધી હારમાં ઉભા મુકાવવા.
ડમ્બેટસ વચ્ચે એક વેંતનું અંતર રખાવવું.
૩. ડમ્બેટસ મુઢીમાં બેરથી દાબીને પકડાવવા.
૪. રમતો અગિઆર મુઢી કરાવવી બારે ડમ્બેટસ પહેલાં
મૂકેલા હતા તે પ્રમાણે મુકાવી દેવાવવા.
૫. એકની કૃતિ પ્રમાણે ૩, ૫, ૭, ૯, ૧૧ની કૃતિ કરાવવી.
૬. બેની કૃતિ પ્રમાણે ૪, ૬, ૮, ૧૦ની કૃતિ કરાવવી.
૭. રમતો પહેલ પહેલી શિક્ષકે જાતે કરી બતાવવી.
૮. સારો મહાવરો થયા પછી છોકરાઓને પોતાની મેળે
બોલીને કરવા કહેવું.
૯. એક રમત બરાબર સફાઈથી ને સાથે કરતાં આવડયા
સિવાય બીજી રમત શીખવવી નહિ.
૧૦. દરેક રમત કરાવતાં પહેલાં “તૈયાર” અને “ચાલો”
એવા હુકમ આપવા.
૧૧. “તૈયાર” કહેતાંની સાથે છોકરાઓએ ડમ્બેટસ લેવાને
તૈયાર થઈ રહેવું.
૧૨. “ચાલો” ના હુકમની સાથે ડમ્બેટસ લઈ હાથ
સીધા લટકતા રાખી ઉભા રહેવું.

ડમ્બેટસની ફીલ.

હેતુ—છાતી તથા હાથના સ્નાયુ ખીલવવાનો.

- રમત ૧ લી-(૧) બેઉ હાથ ઉંચા. (૨) બેઉ હાથ નીચા.
રમત ૨ જી-(૧) જમણા હાથ ઉંચા, ડાબા હાથ લટકતોજ
રહેવા દેવો. (૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૩ જી-(૧) બેઉ હાથ ઉંચા. (૨) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ)

રમત ૪ થી-(૧) બેઉ હાથ સામા (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ)
(૨) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ)

રમત ૫ મી-(૧) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) (૨) બેઉ હાથ કોણીમાંથી વાળી મુઠ્ઠીઓ ખભાને અડકાવવી.

રમત ૬ ફી-(૧) બેઉ હાથ સામા મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ.
(૨) બેઉ હાથ કોણીમાંથી વાળી મુઠ્ઠીઓ ખભાને અડકાવવી.

રમત ૭ મી-પગ વચ્ચે એક કુટનું અંતર રખાવવું. (૧) બેઉ હાથ જમણી તરફ તીરકસ લંબાવવા (ડમ્પેટસ ઉભા રહે એવી રીતે) આ વખતે ડાબા પગની એડી ઉંચી કરવી. (૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૮ મી-(૧) જમણા હાથ જમણી તરફ તીરકસ લંબાવવો અને ડાબા હાથની મુઠ્ઠી છાતી આગળ (જમણા હાથ અને ડાબા હાથ તીરકસ લીટીમાં રહે તે પ્રમાણે) (૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૯ મી-(પગ પહેલાં હતાં તેમ) (૧) જમણા હાથ સામા ડમ્પેટસ ઉભો રાખવો. ડાબા હાથ પીઠગમ પાછળ ખેંચવો (૨) એકથી ઉલટું.

૨૬] પહેલી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક અહીં આના.

રમત ૧૦ મી-(૧) બેડિ હાથ સામા (ડમ્બેલ્સ ડિલા રાખવા)

(૨) બેડિ હાથ પાછળ પીઠપગ ખેંચવા. (મુઠ્ઠી
છાતીના પાસાને અડકેલી રહે એવી રીતે રાખવી.)

પાઠવાર અધરા શબ્દ તથા જોડાક્ષર.

દિવાળી	શનિવાર	ધૈર	ધૂળમાં	કઢી
અક્ષર	અઠવાડીક	જ્ઞાન	ડીલે	વહુ
ઊઠ્યાં	રહ્યો	નિત્ય	ગંદી	લત્રીજો
નિશાળ	પાઠીક	દાતણ	નહિ	કહેવાડિં
સધળાં	ફૂલઝાડ	નાદ્યા	ફાદ્યા	મસિઆઈ
લીંપેગુપે	ધંટ	કહું	ધોવડાવવાં	દૂધભાઈ
સાથીઆ	બેઠક	જુહું	મંદવાડ	સામુ
લુગડાં	સીસી	શિક્ષા	કવિતા	સર્વે
દાડખાનું	ચિત્રો	ટાપી	દીલમાં	દુખડાં
ફટાકડા	રાંગેલાં	ધોતલી	વરસગાંઠ	ભૂલી
ફૂટે	લખોટાનું	અગરખી	ભાવ્યો	ખૂશ
ત્રીજો	કપાટ	લેધી	કર્યો	ઉંધાડવાને
શુક્રવાર	કુતરો	સુરવાલ	ક્યારે	ઓસડ
છેલ્લો	દાડમ	ફળીઆના	આપ્યા	ત્યાં
વિષે	માટીનાં	ધાધરી	અડાહયો	બોદયો
રવિવાર	અહીં	ઓઢણી	દસમું	પ્રમાણે
ગુરુવાર	નિશાળીઆ	ચોકખાઈ	બેસશે	બોલાવ્યો
મુસલમાન	શિખામણ	ચોકખા	કંઠાર	હિતર્યા

બીજી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ત્રણ આના. [૨૭]

ગાદી	દડકાં	ચપ્પુ	રસ્તામાં	માંડયું
પીરત્યા	હહાડો	ગમ્મો	અન્ન	કુંદી
બખખે	ધડાધડ	આણ્યો	ભૂખ્યા	પુરુષને
આશોપાલવ	પ્રાણીઓ	દેશાધ	લિખારી	પરમેશ્વર
સંભુભાધ	દુઃખ	લટલુ	પૂછ્યું	ઉંદરી
વિના	તુકસાન	વખાણ્યો	પૈસા	ભાંડારીઉ
પૈંઆ	ખીજ્યા	ઊઠ્યો	આપ્યા	રોટલી
વધારેલાં	માધુ	મરકરી	ઇશ્વરનું	બિલાડી
લીંચુ	કુંદાય	પસ્તાધ	વિદ્યા	ઉંદરીઉ
નારંગી	છૂટે	બચ્યાં	ચંદ્ર	હંમેશાં
લાક	ઢોર	બૂમ	વિસરું	કાંઠા
શેરડી	ઉપરાંત	ખેડુત	પ્રભુ	કુંકાડા
એસીશું	નક્કી	જેતરો	અગણિત	ઉડાડી
શેતરંજી	કુદો	જુઠાણું	ઉભાસને	ઉંદર
પ્રાથરણું	છૂટ્યો	જુઠો	દૂધ	કુંદી
વાડકો	કચું	શિઆળ	હહોં	ઠેકાણે
ચટણી	તૈયાર	દડકાં	ફૂલ	ચટકા
જીત્યો	સમજ્યો	જીજિત	સ્વપ્નું	લુલાં
સઠવાળી	કુટશે	સાંભળતાં	શિકાર	આંધળાં
કાંચળી	મૂકું છું	બાંધ્યું	બચ્યું	તીર્થ
પરીક્ષા	સાખાસ	અહીંથી	ઢાડાવી	મનસુબો

૨૮] ત્રીજી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ત્રણ આના.

પિતા	ભર્યા	કાથળીઓ	ધેખરીઓ	રિપાર્થ
હેતથી	પહોળ્યાં	ચંદ્રમા	ઢેકું	રિપાય
સંતાપ	ઉતર્યા	ત્યાં સુધી	પત્થર	ઝાળખાવ્યા
આશિષ	ઠાલવ્યો	અજવાળું	ખ્યાલું	ઝાઝાવતા
પ્રભુએ	પટલાણી	પાતળો	નીતચું	ધાતુઓ
ચતુરાઈ	ઢગલા	અધારી	રસ્તા	સીસું
માર્યાં	ખૂશ	ઝગઝગે	મટોડી	જસત
ઉંકું	ઢોંસીલી	ત્રીજો	ડહોળું	નાણું
સૂઝી	હિમંગે	બેસાડ્યાં	ચૂસે	કાઢ્યા
મટોડી	વાઢળીઓ	લાગ્યાં	ભટ્ટી	ઢગલી
જુપાઇને	વાંકું	ઢંકાઈ	સીંચ્યાં	ઢળુ
કુંજનું	ઢાતરકું	ભોંયમાં	નાખ્યું	ફૂંપીઓ
સૌ	ઢગલો	હમણાં	ફહાડો	વટાવ્યા
પટેલ	હૈયે	તળાવ	ઇંટવાડો	પંદર
ફહાડો	લણતાં	થોડ્યાં	ખોડતાં	કુહાડી
આથમતા	સવેં	રહ્યાં	ભટ્ટીમાં	લક્કડફોડા
વઢાઈ	છૂંકું	ચોકખી	મૂક્યો	ફાટફાટ
વઢારો	પિલાય	રેલમરેલા	પિત્તળ	ચળકાટ
અચ્ચીઓ	ટાપલામાં	ખોડતું	હથોડા	કોઢાળી
અચ્ચાર	ઉપણીએ	બિચારા	ટીપ્પો	સાંભળતી
ગાકું	કુંસા	પછડાતા	જતરડામાં	વઢી

ચોથી ચોપડીનો ડિક્શન શિક્ષક ચાર આના. [૨૬

ધ્યારા	લીલુછમ	જડખું	છેલ્લી	આણ્યા
ત્રિકોણ	ચઢ્યા	વગડાઉ	પસંદ	પડીકાં
ગલગોરા	પથરાઇ	છટકી	ઢાઢ	શીખવ્યું
ઠાણાંવાળું	વીરખાઇ	કુદવું	જડખાં	ખ્યાલાં
ભટકવું	ઉખેડયો	ગખડયું	ઊંધતાં	હલાવ્યું
મધપુડો	ખતાવ્યો	ચતું પાટ	ફૂરતો	હળદર
લીલાંછમ	ઢંકાં	મોઢું	ધણી	જાંખુડો
વચ્ચે	ઢારડા	મજખુત	પંખી	ગાદીઓ
મુળીદિં	ઊંધમાં	ઠંકું	ડીલે	હાલરકં
ઢાંડીઓ	ગારલો	ઢાહી	પુછડીઓ	રસીલા
ઢાળીઓ	જન્મ	વાસણ	ઇડાંમાંથી	પઢાવું
પાંદડાં	ચૂસી	ચોકખું	જોડાએલાં	મશરૂની
સમજશે	લેંસ	જણસો	જળકુકડી	ચિનાઇ
ઉખડી	હીડે	ઢહીં	પોપટ	ફુલડાં
ઉંડાં	શોંગડાં	શિખંડ	પાંજરું	ખિજાવું
મૂળમાંથી	ભાથું	દૂધપાક	લુચ્યા	હિચોળું
ફૂટેલાં	તૂટી	ખાસુદી	કર્યો	ઊંધીને
ટટાર	નિરાંતે	ચરમા	જીવજંતુ	ધાલીશ
ખુરસી		પ્રાણી	સળેલું	

પહેલીના અર્થ અઢી આના જેમાં—અર્થ, કવિતાની સમન્વૃત્તી, પાઠનો સાર. અધરા શબ્દો, જોડાક્ષર ડમ્બેદસની ફિલ વગેરે.

બીજીના અર્થ ચાર આના જેમાં—અર્થ, કવિતાની સમન્વૃત્તી, પાઠના સવાલ, પાઠનો સાર, ભૂજોળ, પાઠવાર અધરા શબ્દો, જોડાક્ષર, કડાંની ફિલ વગેરે.

ત્રીજીના અર્થ પાંચ આના જેમાં—અર્થ, કવિતાની સમન્વૃત્તી, પાઠના સવાલ, પાઠનો સાર, ભૂજોળના સવાલ, પાઠવાર અધરા શબ્દો, જોડાક્ષર કડાંની ફિલ વગેરે.

ચોથીના અર્થ સાડા સાત આના જેમાં—અર્થ, કવિતાની સમન્વૃત્તી, તમામ પાઠના સવાલ તથા સાર, અધરા શબ્દો, જોડાક્ષર, મુંબમ્ છલાકાની ભૂતળ, ફિલ વગેરે.

પાંચમીના અર્થ આઠ આના જેમાં—અર્થ, કવિતાની સમન્વૃત્તી, વ્યુત્પત્તિ, પાઠના સવાલ, પાઠનો સાર, અપૂર્ણાક્રના નિયમો, બ્રિટિશ હિંદના રાજકીય ભાગ વગેરે.

છઠ્ઠીના અર્થ નવ આના જેમાં—શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે અને ૩૬ બંને રીતે, કવિતાનો અન્વય, કવિતાની સમન્વૃત્તી, પાઠના સવાલ, પાઠનો સાર વગેરે.

સાતમીના અર્થ દશ આના જેમાં—શબ્દાર્થ, વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે અને ૩૬ બંને રીતે. કવિતાનું વિવરણ-સ્તુરીકરણ, પાઠના સવાલ, કવિતામાં આવેલા બકતોની ઓળખાણ વગેરે.

वर्माहयुजः देवदेव शुभ

प्रवेशिकांना अर्थ	०-३-०
पु. १ क्षात्री	०-४-०
पु. २ क्षात्री	०-५-०
पु. ३ क्षात्री	०-६-०
पु. ४ क्षात्री	०-७-०
पु. ५ क्षात्री	०-८-०
पु. ६ क्षात्री	०-९-०
पु. ७ क्षात्री	०-१०-०

विद्यापीठ पु. रत्नना ०-४-०
 बायसी ता. नक्षी ०-३-०
 सप्तशती नक्षी ०-४-०

(૨૧૦) છગનલાલ

सुभाषित शिक्षक

आजर्षनी	०-१-६
बि. १ अनि	०-१-६
बि. २ अनि	०-१-०
बि. ३ अनि	०-१-६
बि. ४ अनि	०-४-०
बि. ५ अनि	०-४-०

विद्यमान विधायक

આળખાયાથીના	૦-૨-૦
ધો. ૧ યાનો	૦-૨-૬
ધો. ૨ યાનો	૦-૩-૦
ધો. ૩ યાનો	૦-૩-૦
ધો. ૪ યાનો	૦-૪-૦
ધો. ૫ યાનો	૦-૪-૦
કન્યા પુ. ૧ યાનો	૦-૩-૦
ત્રીવેદી, પુ. ૧ યાનો	૦-૩-૦

બાળવર્ગની નોંધ	૦-૩-૦
પહેલીના અર્થ	૦-૩-૬
બીજાના "	૦-૪-૦
ત્રીજાના "	૦-૫-૦
ચોથીના "	૦-૭-૬
પાંચમીના "	૦-૮-૦
છઠ્ઠીના "	૦-૯-૦
સાતમીના "	૦-૧૦-૦
કન્યા ૧જીના "	૦-૪-૦
કન્યા ૨જીના "	૦-૫-૦
કન્યા ૩જીના "	૦-૭-૦

भोतीराम शाह इत.

ଭୂଗୋଳ ବିଜ୍ଞାନ

सुनत शहोरने	८-३-००
बोयासी ताडुपाने	८-२-००
उरत जिहाने	८-३-००

अभीतरभाषा

ગુજરાત પાંતની સા. ભૂ.	૦-૩-૦
મુંબઈ ઈલાકાની ભૂ	૦-૪-૦
હિંદુસ્તાનની ભૂ.	૦-૪-૦
ગુજરાતની વા. ઇતિ. રસિદ	૦-૬-૦
મૃદિગ્જ્ઞાન યો. ર. જાની.	૦-૩-૦

સુરત જિલ્લાનો નકશો	૦-૫-૦
અંકગણિતનાં મનોવાન	૦-૫-૦
સુંદરચક્રિત પાઠ્યક્રીના અર્થ	૦-૨-૦
આજગરબાવણી નોટ	૦-૨-૦

शिव-धर्म-परब्राह्मण भगवद्गीता श्रीकृष्णार्जुनसंवादे अर्जुनविषयमुक्ता श्रुतिप्रमाणान्तर्गतम्

